

BIBLIOTECA ITALIANA

Colecție coordonată
de
SMARANDA BRATU ELIAN

Această carte a fost tradusă
cu ajutorul contribuției pentru traducere acordată de
MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
ȘI AL COOPERĂRII INTERNAȚIONALE DIN ITALIA.

ITALO CALVINO
FURNICA
ARGENTINIANĂ
ȘI ALTE POVESTIRI

Selecție
de Smaranda Bratu-Elian și Oana Boșca-Mălin

Traducere, îngrijirea ediției, cronologie și note
de Oana Boșca-Mălin

Cu o prefață
de Filippo La Porta

HUMANITAS

UN INTELECTUAL ERETIC

Nu pot rezista tentației de a începe introducerea la această antologie de la Ovidiu, poetul care a murit în exil la Marea Neagră în anul 17 p.Ch. la Constanța, denumită la vremea aceea Tomis¹. Într-adevăr, Ovidiu, model explicit al *Lecțiilor americane*, este cheia de lectură cea mai potrivită pentru a înțelege universul lui Calvino, poetica și concepția sa asupra lumii (a se vedea și prefața intitulată *Indistincti confini / Granițe indistincte* la *Metamorfozele* lui Ovidiu, în ediția publicată la Einaudi în 1979), și anume interesul pentru contiguitatea între toate formele schimbătoare ale vieții (animale, vegetale, minerale), pentru natura combinatorie a fiecărui obiect (compus din aceleași elemente fundamentale), pentru unitatea și rudenția a toate câte există pe lume.

Antologia propusă aici, alegerea povestirilor, a fragmentelor literare, a portretelor, a apologiilor, a dialogurilor reprezintă în sine o interpretare, un studiu critic implicit asupra scriitorului din Liguria, capabil să surprindă, în același timp, și componenta ovidiană a sufletului său. Din acest demers putem extrage câteva indicații limpezi, pe care încerc să le rezum în continuare.

1. De altfel, poetului latin, italianistul și scriitorul Marin Mincu i-a dedicat în 1997 un roman foarte frumos în care experiența exilului devine „exercițiu spiritual”: *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu*, rescriere, cu un preambul al autorului, Polirom, Iași, 2005 – n. FLP.

Brevitas

Calvino nu este autor de romane, el preferă forma scurtă, fiind în acest sens coerent cu tradiția italiană care își află originile în antologia *Novellino* scrisă în Toscana secolului al XIII-lea și rămasă anonimă și prima manifestare de prestigiu prin *Decameronul* lui Boccaccio: în ciuda câtorva prestigioase excepții (Alessandro Manzoni, Giovanni Verga, în parte și Ippolito Nievo), adevăratul nostru roman din secolul al XIX-lea a fost, de fapt, reprezentat de melodrama pusă pe note muzicale. Calvino este interesat și el, la rândul său, de economia mijloacelor și tocmai de aceea e atras de basme, care sunt aproape întotdeauna foarte scurte. Aș adăuga însă că fiecare dintre valorile luate în discuție în seria sa de conferințe intitulate *Lecții americane*¹ presupune și contrariul: „rapiditatea“ nu neapărat ca viteză, ci ca agilitate, dezinvoltură... Rapiditatea nu poate exista fără lentoare, întocmai cum lejeritatea nu poate exista fără greutate. Prin urmare, Mercur, care înseamnă viteză, agilitate, și Saturn, care este sinonim răbdării, contemplării, sunt astfel contopiți în mod ideal.

Implicare

Calvino este, fără îndoială, un scriitor „implicat“, dar nu în sensul convențional de *engagement*, cel puțin nu după momentul când Ungaria a fost invadată de către Uniunea Sovietică cu aprobarea partidelor comuniste occidentale (referitor la tinerețea sa stalinistă a scris, de altfel, o importantă reflecție autocritică). Când, în 1957, el a părăsit Partidul Comunist Italian, a dorit să scrie în paginile revistei *Città aperta* o povestire memorabilă, sau mai bine spus o apologie politică plasată în secolul al XVI-lea, *Marea acalmie din largul Antilelor* – text

1. I. Calvino, *Lecții americane. Șase propuneri pentru următorul mileniu*, traducere, cronologie și note de O. Boșca-Mălin, prefată de L. Di Nicola, Humanitas, București, 2018.

cuprins în antologia de față – în care stigmatiza imobilismul lui Palmiro Togliatti, liderul PCI supus stalinismului. Deși întotdeauna sensibil la temele civile, politice, de mediu, totuși scriitorul a rămas mereu un outsider, un intelectual eretic, străin organismelor de partid, neafiliat politic, un spirit liber, profund laic.

Poluare

Cea mai arzătoare frământare a sa se referă la saturația de imagini și la poluarea vizuală, punct extrem al poluării atmosferei, căreia i-a dedicat diferite povestiri cuprinse în prezenta antologie, începând de la *Norul de smog*. Dintre *Lecțiile americane*, capitolul meu preferat este cel despre „Vizibilitate“, în care scriitorul se arată îngrijorat de „potopul de imagini prefabricate“ de care suntem inundați și indică o pedagogie a atenției pe care se cuvine să o exercităm asupra propriei persoane pentru a nu pierde complet „facultatea umană fundamentală“ de a „gândi în imagini“¹ (puterea de a „evoca imagini în absență“), tipică scriitorului, care astăzi riscă să se estompeze sau chiar să se piardă.

Exactitate

Precizia, atenția chiar maniacală pentru detaliu (pentru el, a scrie bine înseamnă deja a înțelege) nu se desprind niciodată – așa cum se întâmplă uneori la epigonii săi – de *pietas* față de ceea ce este viețuitor, față de ceea ce este rezultat al creației, față de formele de viață cele mai fragile și mai expuse, precum sunt animalele (din această antologie, ne vine în minte cel puțin nuvela *Găina din secție*). Desigur, „exactitatea“ în literatură este diferită de exactitatea din științele exacte. Cuvântul exact în literatură aderă în mod exact la lucru, dar este în același timp evocativ, deschide drumul către multe alte semnificații: este denotativ și în același timp conotativ.

1. I. Calvino, *op. cit.*, p. 156.

Eșecul hărții

Înclinația către ordinea planului, către caracterul cuprinzător al hărții, către exactitatea minuțioasă a cartografiei este supusă unui inevitabil eșec: predomină entropia (dezordinea, caracterul incomplet), dar trebuie să ne încapățânăm în mod iluminist să căutăm o ordine, să rezistăm entropiei, la fel cum trebuie să ne străduim să rezistăm infernului în care locuim, după cum bine spunea Marco Polo în *Orașele invizibile*. Și într-adevăr, pentru Calvino scriitura seamănă cu una dintre „structurile disipative” la care se referea cercetătorul Ilya Prigogine, Premiul Nobel pentru chimie, atunci când, într-un articol din 1980, analiza structurile care conțin un principiu de autoorganizare și care, de aceea, opun o rezistență degradării universale. Alături de scriitură, am putea considera, bunăoară, printre structurile disipative și autoorganizate și o prietenie sau ce știu eu, o legătură de dragoste, o muncă bine făcută, o acțiune politică etc.

Imagina lui Calvino, transmisă publicului larg, de autor fundamental optimist, împăcat și surâzător, lipsit de simțul tragicului este cu totul neîntemeiată. E adevărat că iubea basmele, care au în general un happy-end. Însă tragicul este cât se poate de prezent în opera sa, doar că nu este înfățișat, rămâne în subtext, conferind, cu toate astea, prozei sale cristaline și geometrice o permanentă contorsiune problematică: propoziții incidente, paranteze, semne de întrebare... A se citi în acest sens unul dintre textele alese pentru acest volum, *N-a aflat nimeni niciodată*, pentru a înțelege realismul extrem cu care tratează întâmplările omenești, imposibilitatea de a comunica între clase sociale diferite (aici, ciobani și vânători).

Înțelepciunea sa sceptico-ironică, atrasă de fantastic și plăsmuită din cumpătare, derivă de la Montaigne și de la Ariosto. Producția sa multiformă are ca laitmotiv ideea de literatură ca provocare a labirintului – dar nu de capitulare în fața labirintului – ca „proiecție pozitivă a lumii” și capacitate de a se

sustrage opacității lumii existente, prin fantezie. Iar aici deja ne legăm de punctul următor.

Atitudine pozitivă chiar în interiorul tragicului

O atitudine „pozitivă“, așadar, încăpățânarea morală a celui care nu renunță la a se folosi de ghinion, voința de a nu ceda în fața răului și de a nu se identifica cu agresorul. Să luăm drept exemplu *Furnica argentiniană* (text scris în 1952), care dă și titlul prezentei culegeri. Invasia de furnici de pe riviera Mării Ligurice, în partea occidentală a Peninsulei, așadar, generează pe de o parte inerția și pe de altă un exces de reacție „belicoasă“, de insecticide și otrăvuri. Dar întocmai ca în „infernul celor vii“ din *Orașele invizibile*, există cineva care nu vrea să vadă (proprietăreasa, doamna Mauro), care se preface că furnicile (sau infernul) nu există și care de aceea nu se străduiește să găsească remedii concrete. După părerea lui Calvino însă, trebuie să depistăm ceea ce în infern nu e infern și să-i dăm spațiu, așa cum trebuie să privim „infinitele grăunțe de nisip fin de pe fundul mării, acolo unde curenții depun cochilii albe de scoici curățate de valuri“¹. Cât despre răul pe care nu îl putem înlătura, nu avem altceva de făcut decât să învățăm să conviețuim cu el.

Calvino și Pasolini: o palinodie

Aș încerca acum să fac o declarație foarte personală, care ar putea să fie folositoare cititorilor. În primii mei cincizeci de ani de viață am fost un „pasolinian“, acum însă sunt în mod evident un „calvinian“. Nu atât în sensul moderației senile ori al prudenței intelectuale, cât în cel al unei viziuni a lumii laică și obiectivă, chiar dacă plină de îndoieli. Pasolini, în schimb, cu toate nenumăratele sale contradicții, avea certitudini aproape

1. V. în text, în prezentul volum.

teologice și a cultivat de-a lungul întregii sale vieți propriile sale mitologii salvatoare, înainte de a se resemna în fața iminenței apocalipse: țăranii din regiunea sa maternă, Friuli, scufundați într-o lume fără timp, muncitorii din PCI cu integritatea lor morală, inocența feroce a lumpenproletarilor din Roma, Sudul și Lumea a Treia... În magnificele sale predici din *Scrierile corsare*, bunăoară, inspirate parcă din personalitatea predicatorului dominican Savonarola și compuse în formă de mici poeme în proză, îi prevenea pe italieni asupra pericolului de a se prăvăli în infernul consumerismului. Calvino, în schimb, nu avertizează pe nimeni, nu idealizează clasele sociale sau subiecții antropologici, nu e atras de catastrofă, se ferește de „pasiune și ideologie“, nu deplânge trecutul. Continuă însă să se întrebe asupra costurilor progresului, asupra pierderii experienței în lumea contemporană, cu un sentiment de *pietas*, așa cum spuneam, față de ființele lipsite de apărare.

Un joc frumos durează puțin

Odată, Pasolini l-a definit cu dragoste frățească pe Calvino drept un etern adolescent. Astăzi îi văd pe amândoi ca pe niște eterni adolescenți, cu seriozitatea lor incoruptibilă, cu timiditatea lor secretă (la cinele cu prietenii scriitori, Pasolini rămânea mereu taciturn, în vreme ce lui Calvino, în interviuri, i se accentua bâlbâiala), cu acea candoare a lor lipsită de orice cinism, care îi făcea să nu prezinte încredere când era vorba de politică. În plus, erau amândoi caracterial prea puțin înclinați către umor, chiar dacă erau atrași de comicitate, fie ea cea rafinată a lui Ariosto sau cea colocvială și dialectală a plebei. Două temperamente tragice, răătăcite în labirint, dar cu o jovialitate aparte, pline de o curiozitate lacomă pentru prezent și capabile să se uimească în fața realității. Până la urmă, este vorba de atitudini pe care ar trebui să le aibă orice scriitor.

Într-una dintre prozele din *Idilele dificile* culese în această antologie – *Un joc frumos durează puțin* – doi copii se joacă

de-a războiul, dar după ce văd suferința din ochii unui soldat nu mai reușesc să se joace ca mai înainte.

Pentru Calvino în varianta sa cea mai experimentală și mai postmodernă – și poate și cea mai adolescentină – legată de grupul „Oulipo“, literatura este un joc combinatoric, o operație de demontare și remontare a structurilor narative, un sublim artificiu verbal. Cu toate acestea, durerea lumii rămâne pentru el limita clară în fața căreia se oprește orice formă de manipulare ludică a limbajului.

FILIPPO LA PORTA

sept. 2025

Filippo La Porta, critic literar, eseist și jurnalist cultural italian foarte atent la dinamica literaturii și a criticii literare contemporane din ultimele trei decenii. În numeroasele sale volume și articole publicate din anii '90 și până astăzi a analizat literatura italiană contemporană, structurând-o în funcție de stiluri și curente literare, și a luat în discuție personalități intelectuale care au reprezentat un reper moral și de gândire în secolul XX. A publicat cărți de referință în acest sens, printre care La nuova narrativa italiana. Travestimenti e stili di fine secolo (Noua proză italiană. Pre-schimbări și stiluri de sfârșit de secol), Maestri irregolari. Una lezione per il nostro presente (Maeștri atipici. O lecție pentru prezentul nostru), Dizionario della critica militante (Dicționar al criticii de întâmpinare), L'arte del riassunto (Arta rezumatului), Splendori e miserie dell'impegno. L'impegno civile degli scrittori da Manzoni a Murgia (Lumini și umbre ale angajării. Angajarea civică a scriitorilor, de la Manzoni la Murgia), Come un raggio nell'acqua. Dante e la relazione con l'altro (Precum o rază prin apă. Dante și relația cu celălalt) etc. Este unul dintre exegeții operei lui Italo Calvino și Pier Paolo Pasolini. Este consultant editorial și colaborează cu articole de cultură și de opinie la publicații italiene importante precum Corriere della Sera, La Repubblica, Il Messaggero, L'Unità, Il Riformista și altele. Predă cursuri de scriere creativă la Școala Holden creată de Alessandro Baricco la Torino și la Universitatea Luiss de la Roma. A câștigat Premiul literar Bancarella.

*Profetul mut*¹

Când am ajuns în vârful dealului și m-am oprit, la fel au făcut și cei care veniseră în urma mea.

În jurul nostru erau măslini. M-am așezat la umbra celui mai falnic dintre ei.

Iar oamenii care veniseră în urma mea s-au pus, care pe vine, care așezați pe pajiște, în jurul meu și al măslinului celui mai falnic.

Și pentru că eu nu scoteam nici o vorbă, unul dintre ei a început: – Profetule, tu ai străbătut drumuri și ținuturi întregi, desculț, sprijinindu-te într-un toiag lung. Iar noi te-am urmat pe drumuri și prin ținuturi întregi, ca să luăm aminte la cuvântul tău.

Acum auzeam o suflare de vânt care se juca prin firele din barba mea. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și unul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care erau pescari și-au lăsat la o parte în urmă plasele ca să te urmeze.

Acum simțeam cum sângele începea să îmi redea vigoarea în picioarele obosite de drum. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și un altul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care erau agricultori și-au lăsat la o parte lopețile ca să te urmeze.

1. Acest text și următoarele treisprezece au fost scrise între 1943 și 1944 și fac parte dintr-o serie de povestiri de tinerețe pe care Calvino și-a propus de mai multe ori să le publice într-o culegere, dar ulterior a renunțat. Textele au rămas în manuscris până la publicarea în colecția I Meridiani.

Acum simțeam o durere plăcută încordând degetele picioarelor mele obosite. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și un altul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care erau regi și-au lăsat la o parte sceptrele și coroanele ca să te urmeze.

Acum vedeam o măslină coaptă la picioarele mele. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și un altul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care erau asceți și-au lăsat la o parte ciliciile de penitență ca să te urmeze. Spune-ne tu, așadar, care e adevăratul Dumnezeu.

Acum mestecam măslina pe care o culesesem din iarbă. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și un altul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care erau soldați au lăsat la o parte lăncile și flintele ca să te urmeze. Spune-ne tu, așadar, care e adevărata misiune.

Acum scuiпам sâmburele de măslină în căușul mâinii. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

Și un altul dintre ei a spus: – Aceia dintre noi care căutau adevărurile în cele scrise au lăsat ceasloavele deschise pe pupitre ca să te urmeze. Spune-ne tu, așadar, care e adevărata înțelepciune.

Acum aruncam cât colo sâmburele de la măslina mâncată. Și stăteam în liniște la umbra falnicului măslin.

— Spune-ne cuvântul tău – m-au implorat –, iar noi vom fi discipolii tăi.

Eu m-am ridicat și, luându-mi toiagul, am dat să-mi continui calea, îndepărtându-mă de ei.

Atunci unul dintre ei s-a desprins de grup și m-a ajuns din urmă și m-a apucat de poala sutanei. Era un copilandru, cel mai tânăr dintre ei.

— De ce taci, învățătorule? m-a întrebat. Cum poți să ne părăsești în felul ăsta? Dezvăluie-ne adevărul tău, învățătorule, dacă ne consideri vrednici.

Atunci eu l-am luat deoparte și, apropiindu-mi buzele de urechea lui, i-am spus smerit:

— Nu sunt un profet.
Și mi-am reluat drumul printre măslini.

Mulți ani s-au scurs de când s-au petrecut aceste lucruri,
încât nu-mi mai aduc aminte dacă de fapt eram un călător
crezut din greșeală un profet ori mai degrabă un profet căruia
îi fusese pur și simplu teamă.

Străfulgerarea

Mi s-a întâmplat odată, la o intersecție, în mijlocul mulțimii care mergea în toate direcțiile.

M-am oprit, am clipit de câteva ori: nu înțelegeam nimic. Nimic, absolut: nu înțelegeam rațiunile lucrurilor, ale oamenilor, totul era fără sens, absurd. Și am început să râd.

Ce mi se părea ciudat era că până atunci nu-mi dădusem seama de asta. Și că acceptasem totul: semafoare, vehicule, afișe, uniforme, monumente, lucrurile acelea desprinse de sensul lumii, de parcă nu ar fi existat o necesitate, o consecință care le lega între ele.

Atunci am simțit cum râsul mi se oprește în gât și m-am înroșit de rușine. Am gesticulat, ca să atrag atenția trecătorilor, și am strigat: – Opriți-vă o clipă! E ceva ce nu merge aici! Totul e greșit! Facem lucruri absurde! Asta nu poate fi calea justă! Ce-o să se aleagă de noi?

Lumea s-a oprit în jurul meu, privindu-mă cu curiozitate. Eu rămâneam acolo, în mijloc, gesticulam, mă străduiam să explic, să le împărtășesc străfulgerarea care mă iluminase deodată: dar rămâneam mut. Mut, pentru că în clipa în care ridicasem brațele și deschiseseam gura, marea revelație aproape că-mi fusese înghițită, iar cuvintele ieșiseră așa din pricina entuziasmului prea mare.

— Așa, și? a întrebat lumea, ce-i cu asta? Toate lucrurile sunt la locul lor. Totul merge cum trebuie să meargă. Fiecare lucru e consecința altui lucru. Fiecare lucru e ordonat alături de celelalte. Noi nu vedem nimic absurd sau de nejustificat!

Iar eu am rămas acolo descumpănit, pentru că în ochii mei toate reveniseră la locul lor, totul mi se părea natural, semafoare, monumente, uniforme, zgârie-nori, șine, cerșetori, cortegii; și totuși asta nu mă liniștea, ci mă apăsa și mai tare.

— Iertați-mă – am răspuns. Poate că am greșit eu. Mi se păruse. Dar totul e în regulă. Scuze – și mi-am făcut loc printre privirile lor care mă fixau.

Și totuși chiar și acum, ori de câte ori (adesea) mi se întâmplă să nu înțeleg ceva, atunci, instinctiv, mă cuprinde speranța că poate o fi din nou ca atunci și că o să simt din nou că nu înțeleg nimic, că îmi revine înțelepciunea aceea diferită, descoperită și pierdută în aceeași clipă.

Cine se mulțumește cu atât

A fost odată un ținut în care totul era interzis.

Acum, dat fiind că singurul lucru care nu era interzis era să joci ținca, supușii se adunau pe niște tăpșane din spatele satului și își petreceau zilele acolo, jucând ținca.

Și pentru că interdicțiile nu veniseră toate deodată, ci pe rând, întotdeauna din motive bine întemeiate, nimeni nu se împotriva și nu avea probleme să se adapteze.

Și uite așa au trecut anii. Într-o zi, dregătorii din ținut și-au dat seama că nu mai era nici un motiv să mai mențină interdicțiile și au trimis soli care să-i anunțe pe supuși că puteau să facă ce poteau.

Solii s-au dus în locurile unde se adunau de obicei supușii.

— Aflați – le-au spus ei – că nu mai aveți nici o interdicție. Sunteți liberi să faceți ce poftiți.

Dar ei continuau să joace ținca.

— Măi, ați înțeles? au insistat solii. Sunteți liberi să faceți ce poftiți.

— Bine – au răspuns aceștia. Noi jucăm ținca.

Solii s-au străduit să le amintească câte ocupații frumoase și utile avuseseră înainte și câte ar fi putut să aibă de acum încolo. Dar ei nu-i ascultau și îi dădeau înainte cu jocul, o lovitură după alta, fără să-și tragă măcar sufletul.

Văzând că își bat gura degeaba, solii au făcut cale întoarsă la dregători, ca să le povestească.

— Las' că avem noi ac de cojocul lor – au răspuns aceștia. Interzicem jocul de-a ținca.

Atunci poporul s-a răsculat și i-a omorât pe toți.

După care, fără să mai piardă vremea, s-a apucat din nou să joace ținca.

Importanța fiecăruia

Eram acolo și săpam pământul, când Antonio zice:

— Uneori se-ntâmplă să te simți important.

— Uneori – i-am răspuns.

La care el: – De exemplu: pământul se rotește. Și ce, tu crezi că în locul ăsta unde stau eu o să se mai întâmple din nou să vină cineva să dea la lopată?

— De multe ori dau la lopată aici – am răspuns eu.

Dar el: – Tu nu înțelegi ce vreau eu să zic – a continuat. Alt-cineva, chiar aici, cu un picior aici și unul acolo, așa cum stau eu acum, care să sape exact așa cum sap eu acum.

— Toată lumea sapă la fel – i-am zis, dar el nu mă asculta.

— Eu spun că așa cum sap eu acum aici, n-a mai săpat nimeni niciodată și nici nu va săpa.

— Ba uite că îți arăt eu acum: uite, mă duc și sap.

— Nu, nu se pune, tu sapi diferit.

— Înseamnă că tu nu știi să sapi – i-am întors-o eu.

— Tu tot nu înțelegi – a repetat el. Lumea e mereu altfel. Într-un moment anume, într-un loc anume, pune un om care sapă. După care nu-l mai pune.

I-am spus că trebuia să ne întoarcem și a doua zi la săpat. Dar Antonio era încăpățânat și a continuat.

— Înțelege că istoria lumii se schimbă dacă eu sap sau nu sap –. Și s-a oprit din săpat.

— Acuma ce faci? I-am întrebat.

— Vezi? În clipa asta, în locul ăsta, putea să fie unul care să sape, dar nu e. Și asta e toată frumusețea: că o clipă nu se mai întoarce înapoi și dacă tu erai acolo și săpai, bine; dacă nu, aia

CUPRINS

<i>Un intelectual eretic</i>	5
<i>Cronologie</i>	13
<i>Notă asupra ediției</i>	27
Profetul mut	35
Străfulgerarea	38
Cine se mulțumește cu atât	40
Importanța fiecăruia	41
Un zeu cocoțat într-un păr	44
Omul așezărilor palafite.	48
Servitoarea.	50
Conștiință	52
Iuda.	54
Șirul	56
Incertitudinea șoferului	58
Numai minciuni	60
Oaia cea neagră	63
Despre cum nu am fost eu Noe (Bun de nimic)	65
Iar într-a șaptea s-a odihnit	70
Ca un zbor de rațe	77
Scrisoare pentru Amelia despre farfuriile zburătoare	83
Un tovarăș venit de departe	88
Generalul în bibliotecă	93
Bomba adormită din pădure	99
Vânt într-un oraș	104
Iubire departe de casă	112
<i>Jus primae noctis</i>	121
Mărțenii	125

Furnica argentiniană	128
N-a aflat nimeni niciodată	164
Un joc frumos durează puțin	172
Găina din secție	179
Norul de smog	188
Luna ca o ciupercă	238
Cerul de piatră	247
Scoicile și timpul	254
Memoria lumii	258
Autobiografia unui spectator	265
Îmi amintesc de o bălăie	287
Eremit la Paris	295
Numele, nasul	303
Gustul cunoașterii (Sub soarele jaguar)	315
Marea acalmie din largul Antilelor	336
Tribul cu ochii la cer	341
Dialogul despre satelit	344
Monologul nocturn al unui nobil scoțian	349
Într-o frumoasă zi de martie	353
Decapitarea capilor	357
Glaciațiunea	371
Chemarea apei	375
Cu conștiința împăcată (Apologia onestității în țara corupților)	380
Ultimul canal	384
Omul de Neanderthal	390
Henry Ford	398
Dialog cu o broască țestoasă	416
Nimicul și puținul	420